

УДК 930.253:[929:82](477)

О. Ф. ПАВЛОВА*

**“ЗАВЗЯТИЙ ХОХЛОМАН”. ДЖЕРЕЛА ДО ВИВЧЕННЯ
ЛІТЕРАТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ІВАНА НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО****

“Ів. Левицький – се великий артист зору,
Се колосальне, всеобіймаюче око тої України”.

І. Франко

Огляд матеріалів Івана Нечуя-Левицького, що зберігаються у фондах Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України.

Ключові слова: Іван Нечуй-Левицький; семінарія; українська література; архіви; фонди.

Звертатися до класика української літератури Івана Левицького, на перший погляд, ніби легко, але виявилось не так просто. Адже перу письменника належать не тільки славнозвісні повісті “Микола Джеря”, “Кайдашева сім’я”, “Старосвітські батюшки та матушки”, “Баба Параска і баба Палажка”. Він є перекладачем Біблії (спільно із І. Пулюєм і П. Кулішем), автором комедії “На Кожум’яках” (перероблена для драматургії М.Старицьким “За двома зайцями”), а також близько 50-ти прозових творів, літературознавчих й етнографічних досліджень.

Іван Семенович Нечуй-Левицький – прозаїк, драматург, перекладач, магістр богослов’я народився 25 листопада 1838 року у м. Стеблеві на Черкащині в сім’ї священика. Випускник Богуславського духовного училища, Київської духовної семінарії. Згодом – Київської духовної академії, яку закінчив у 1865 р. у чині магістра богослов’я. Викладав російську словесність у Полтавській духовній академії.

І. Нечуй-Левицький. 1869. НДБ
ЦДАМЛМ України.

* Павлова Олена Федорівна – головний науковий співробітник відділу використання інформації документів ЦДАМЛМ України.

** У публікації збережено стилістику та орфографію документа.

І. Нечуй-Левицький (у центрі) серед студентів
Київського комерційного інституту. 1912.
ЦДАМЛМ України, ф. 464, оп. 1, спр. 17.116.

З 1867 по 1884 рр. І. Нечуй-Левицький вчителював у гімназіях Каліша, Седлеця (Польща), Кишинева (Молдова). 19 квітня 1876 року в листі до письменника Олександра Кониського він писав “Ще будши в Київській академії, я почав писати народну повість для “Основи”¹. “Основа” перестала виходити, і я покинув початок тієї повісті і загубив його. В Полтаві я написав “Дві московки”, в Каліші “Рибалку”, в Седлеці “Причепу”². Письменник брав участь в українофільських гуртках. Начальник Бессарабської жандармської управи в одному із звітів за 1881 р. доповідав: “...в это время обращал на себя внимание учитель русского языка Кишиневской гимназии, коллежский советник Иван Семенович Левицкий, как завзятый хохломан”³. 1885 року за станом здоров’я подав у відставку і проживав постійно в Києві.

Сергій Єфремов згадував про свою першу зустріч із письменником у 1892 році: “...слухаючи мови господаря, яка мене просто вразила: ми всі розмовляли хоч і по-українському, але з домішкою чужих слів, - “семінарським жаргоном”, і вперше почув я чисту, образну, бездоганну українську мову в Києві. Це була мова “Кайдашевої сімі”, “Бурлачки”, “Хмар”, плила рівно, як музика, і чарувала тими несподіваними модульціями, які вражають вас у розмові простих селянських бабів”⁴.

Ще в 1956 році академік, директор Інституту літератури імені Т. Шевченка Олександр Іванович Білецький порушував питання про збереження творчої спадщини видатного письменника. Критик підготував до видання твори Нечуя-Левицького у чотирьох томах, закликав до ґрунтовного вивчення спадщини й архівних джерел. “Архів Нечуя-Левицького, – за словами О. Білецького, – розкиданий по різних місцях, ніким ще не описано і не вивчено. Критична література про Нечуя-Левицького складається з невеликої кількості передмов та післямов і ще меншої – узагальнюючих робіт, уже застарілих. Жодної радянської монографії про нього поки що не створено. А тим часом давно б пора подивитися на письменника, остаточно зрікшись невіджиганих ще поглядів на нього просвітянської критики, відкинувши й згадку про той розгром, якому піддавали Нечуя-Левицького вульгарні соціологи 20-х років. Чого тільки вони не писали в своїх статтях та оглядах про цього “класика української літератури”! “Серце болить, а розказувати треба”, – як говорив Шевченко”⁵.

На сьогодні відомо про те, що документи Івана Левицького знаходяться в Інституті літератури імені Т. Шевченка НАН України та Інституті рукописів Національної бібліотеки імені В. Вернадського. Цю прогалину спробуємо заповнити за допомогою інформації про документальну спадщину митця, що зберігається у фондах Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України. Окрім особового фонду письменника, документи про нього відклалися у фондах літературознавців Олександра Білецького /Ф.30/, Дмитра Косарика (Ф. 513), Миколи Плевако (Ф. 271), Миколи Ткаченка (Ф. 256), Миколи Пивоварова (Ф. 1068), Ніни Крутікової (Ф. 1091), перекладача Феофана Скляра (Ф. 987), письменників Миколи Зерова (Ф. 28), Павла Тичини (Ф. 464), Бориса Антоненка-Давидовича (Ф. 159), Євгена Кротевича (Ф. 29), Спілки письменників України (Ф. 590).

Особовий фонд письменника започаткований у 1981 році за № 834 і складається з одного документа – листа (від 3 грудня 1891 року) Івана Левицького до невстановленої особи Поліни Львівни про друк оповідання “Ніч на Дніпрі” у львівському часописі “Зоря”: “1891 року 3 декабря. Високоповажна Полино Львовно! Оповідання “Картини Днепра” я послав тоді таки зараз, бо швидко після того мав виїздити на село. Восени в одному № “Зорі” в кінці номера була надрукована звичайна газетна одписка усяким авторам. Між іншим була й одписка на мій адрес. Редактор Зорі звіщає, що рукопис “Картини” він дістав. Але я бачу, що оповідання в Зорі й досі не надруковане – це може тим, що ще й досі друкується чимала повість Чайченка “Соняшне проміння” і оце тільки що скінчилось в останньому номері Зорі, який я дістав з пошти. Сподіваюсь, що після цього ми побачимо на листках Зорі: “Картини”. Картини написані дуже симпатично і з картинами Дніпра поетичними. Суспільство вивидине й обмальоване сьогочасне, так що картини

На відкритті пам'ятника І. Нечую-Левицькому у с. Стебліві. 1968.
ЦДАМЛМ України, ф. 990, оп. 1, спр. 741.

читаються залюбки. Бажалось би, щоб автор ще змалював які картини з тієї чи поетичної околиці. Бувайте здорові! Щиро поважуючий Вас Ів. Левіцький. Київ”⁶.

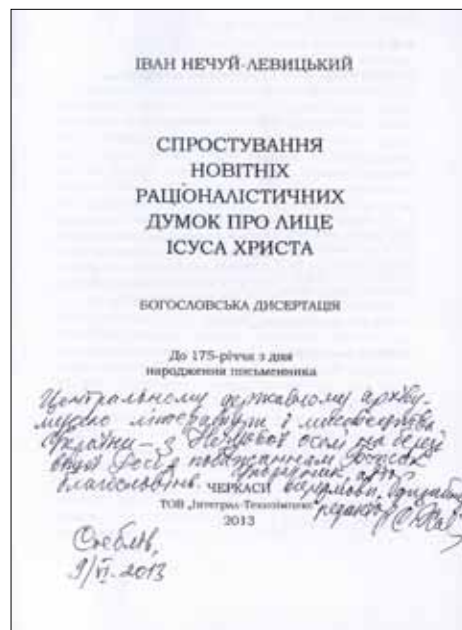
У фонді Павла Тичини зберігається оригінальне фото 1912 року, де Іван-Нечуй Левицький у колі студентів Київського комерційного інституту⁷.

Українські літературознавці Ткаченко Микола Михайлович, Пивоваров Микола Пилипович зібрали чималу теку з копій архівних документів про заборону друку творів українських письменників у царській Росії (1860–1896 рр.). Серед них – копії документів Головного управління у справах друку від 10 і 16 травня 1886 р., надіслані до київського цензора про заборону до друку творів Нечуя-Левицького “Микола Джеря”, “Баба Параска і баба Палажка”, “Запорожці”, “Кайдашева сім’я”, “Хмари”. “Вследствие представления за № 884, Главное Управление по делам печати имеет честь уведомить Ваше Превосходительство, что из возвращаемых при сем двух повестей Левицкого на малорусском наречии под заглавием “1. Микола Джеря” и “2. Баба Параска та Палажка”, первая не должна быть допущена к напечатанию; вторая же может быть разрешена к печати, но с тем условием, чтобы при печатании были соблюдены правила правописания, принятые в русском языке ...”. “Запорожцы” и “Кайдашева семья” первая не может быть допущена к напечатанию, вторая же может быть разрешена к печати, но исключением найденных Вами неудобных мест и с тем условием, чтобы при печатании были соблюдены правила правописания, принятые в русском языке”⁸. “...Цензор полагает возможность дозво-

лить повесть “Хмары” к печати; викурить всю тенденциозную окраску из нее невозможно, но можно значительно ее ослабить, исключив наиболее резкие места, удаление которых заставит выступить на первый план сцены чисто бытовые, не заключающие в себе ничего вредного с цензурной точки зрения”⁹.

Перевидаючи свої твори, Нечуй-Левицький робив правки та доповнення. Микола Пилипович Пивоваров виконав цінну роботу щодо текстологічного дослідження повісті “Микола Джеря”. У його особовому фонді зберігається машинописна копія повісті “Микола Джеря” за 1899 рік з надстроковими правками, що відповідають тексту видань за 1878¹⁰ і 1909 роки¹¹. Наведемо текст 1899 р. із правками 1909 р.: “Микола прокинувся – і все диво, хто його зна, де й ділось. Перед ним блищала зелена левада, мліла проти сонця чиста вода в Растваці, а по другий бік річки в березі стояла якась дівчина, брала воду й співала пісні. Микола вгледів її тонкий *такий* стан, сорочку з товстого полотна, червоне *ракове* намисто на шиї, вгледів її лице з чорними бровами. *Він бачив, як* дівчина витягла відро води коромислом, *як* вхопила другим кінцем коромисла друге відро, *як* легко й проворно *швидко* скинула коромисло на плече і пішла на *трохи крутий* згористий берег між рідкими вишнями”¹².

В особовому фонді Миколи Костьовича Зерова зберігається папка матеріалів про життя і творчість І. Левицького за період – 1878–1931 рр.¹³ Серед них – виписки із творів письменника, періодичних видань, праць М. Драгоманова, І. Франка (“Левицький був у важку, войовничу... пору тим, чого в таку пору і найрозумніші не розуміють – був артистом, творцем живих типів...”, арк. 17), О. Кониського, який згадує поради Івана Семеновича молодим літераторам (“Українські писалники повинні обсіпати свої твори сими перлами народньої поезії, як золотою ряскою”, арк. 62), С. Єфремова, М. Возняка. Вирізки друкованої статті С. Якимовича “До композиції романів Нечуя-Левицького”, де розглядається побудова творів “Нахаба”, “Хмари”, “Микола Джеря”, “Бурлачка”, “Кайдашева сім’я”, “Старосвітські батюшки та матушки”, “Над Чорним морем”, “Навіжена”, “Київські прохачі” (арк. 8–13). Сторінки із журналу “Життя й Революція” за 1927 рік із статтю В. Підмогильного “Іван Левицький-Нечуй. Спроба психоаналізи творчости”. Дослідження достатньо поверхове, адже сам автор визнавав “...матеріал про Левицького розроблено надзвичайно кепсько. Крім названої вже книжки ак. С. Єфремова, де, крім автобіографії Левицького, наведено ще кілька листів його до П. Стебницького, ми не маємо друкованих ні листів його, ні його споминів, ні споминів про нього. Деякі подробиці ми почерпнули з тих матеріалів, що готує до друку Ю. Меженко “...і за ласкавий дозвіл використати їх перед друком складаємо Ю. Меженкові глибоку подяку” (арк. 20–24). У справі багато розрізаних листків

Подарунок для ЦДАМЛМ України
від С. Л. Хавруся.

із дрібними виписками про світогляд письменника, характеристики на автора тогочасних рецензентів, хронологічні написання творів письменника, копії з листів, документів та ін.

Євген Кротевич згадував про перші свої літературні спроби і відгуки на них від Нечуя-Левицького: “Почувши, що я приніс йому на суд свою п’єсу, письменник сказав: – Ну, що ж, юначе, станемо читати зараз же разом. Сідай і читай. Це було несподівано для мене, а головне – зовсім не в манері багатьох інших “маститих” літераторів, які або взагалі відмовлялися читати твір початківця, або милостиво пропонували “залишити цю річ”...Мовляв,

колись вони зберуться-таки і ошчасливлять вас своєю увагою. Отож я розгубився і почав читати невиразно, заїкаючись. Та Іван Семенович терпляче слухав, і це збадьорило мене. Не пам’ятаю вже тепер, що точно він сказав, дослухавши п’єсу до кінця, але, очевидно, знайшов у ній якесь зернятко. Бо не розраїв зовсім писати, а навпаки – порадив спершу пробувати свої сили в оповіданнях, а потім уже переходити до чогось більшого. – Ти, юначе, взявся одразу за найтрудніше – драматичний твір, а треба набити собі руку на оповіданнях та повістях, казав старий Нечуй. Я от написав уже чимало прозових речей, поки взявся за комедію “На Кожум’яках”. Тож неодмінно пиши, юначе, оповідання і кожного разу принось мені...”¹⁴.

“Дорогому Миколі Костьовичу зі щирою повагою Кирилюк. 10.IX.29.”¹⁵ – такий дарчий напис зробив молодий літературознавець своєму порадику М. Зерову на титульній сторінці до “Вибраних творів” І. Нечуя.

У Передмові він зазначає: “Нас цікавить творчий шлях письменника. Нечуй не звичайна собі постать у нашому письменстві, він починає своїми творами новий період в історії літератури – період панування справжнього, не “етнографічного” реалізму. Без Нечуя не можна собі з’ясувати Панаса Мирного, Грінченка, ба навіть Коцюбинського. ...Досягнення нашої літератури перед Нечуєм, являла собою дивний конгломерат, починаючи від романтичних, з гумором часів Котляревського, творів Олекси Стороженка, кінчаючи тенденційними оповіданнями

Стеблівські школярі під час відвідування оселі І. Нечуя-Левицького.
ЦДАМЛМ України, ф. 990, оп. 1, спр. 741.

Куліша (“Украинские незабудки”, “Другой человек”) і недалекими від романтизму творами Марка Вовчка, що не вибився на шлях повнокровного реалізму, не переборов тієї стилевої традиції, що над ним тяжила.

Тільки Нечуй починає собою нові сторінки в літературі. Це не тільки свіжа сила, але й новатор, з новою манерою письма, з новим соціальним горизонтом”¹⁶.

Микола Антонович Плевако у дослідженні про розвиток української літератури 2-ї чверті XIX ст. пише: “Левицький роздав рамці етнографічного оповідання і створив широку панораму тогочасної України. У розвої оповідального жанру монументальні твори вперше виникають у НЕЧУЯ... Повість “Чорні хмари” було написано в той час, коли Драгомановим було викинуте гасло європеїзації української літератури”¹⁷. Автор говорить, що головний герой повісті Радюк “є представником покоління українських шестидесятників, що відчула потребу народньої освіти, потребу національного й економічного розвою. Покоління це виступало, по-перше в ролі просвітників, розкріпаченого селянства, а, по-друге, в ролі українофілів-націоналістів, в ролі провідників української національної ідеї, борців за українську культуру, насамперед за мову та літературу. Це покоління вийшло з ідилічного оточення панотців Наддніпрянських, з затишних хуторів, кріпких хліборобів або з розвалених замків шляхти, що вже хилилась до занепаду. З оточення перейнятого чутливістю старосвітською, лояльністю, забарвленою народолобством і поступечістю. Цей інтелігент вихований в поглядах непорушної традиційности й закоханости в старовину ...”¹⁸.

Шістдесятник ХХ століття Борис Антоненко-Давидович у Передмові “Крізь пітьму” (1967) до однотомника творів І. Нечуя-Левицького розкрив постать Нечуя і життя української інтелігенції на тлі історичної епохи. “Варто зауважити ще ті твори Нечуя-Левицького, де показано тодішню інтелігенцію: романи “Хмари” ... “Над Чорним морем” і повісті “На гастролях в Микитянах” та “Навіжена”. Українська інтелігенція була, звісно, й до Нечуя-Левицького, але як що хто з попередників і пробував її виводити в своїх творах, то вдавався тоді до російської мови, як, приміром, Г. Квітка-Основ’яненко, пишучи “Пана Халявського”, або Марко Вовчок – повісті “Глухой город” та “Дьяк”. Мабуть, українська народна мова, якою стала користуватися з часів І. Котляревського наша література, здавалася попереднім письменникам не досить розвиненою, щоб нею можна було передати складні роздуми й вислови інтелігентної людини. Нечуй-Левицький перший в українській літературі показав різноманітних представників тої ліберально-народницької інтелігенції, яку збудили від сну не тільки надії шістдесятих років, а й гомін Шевченкового слова, що прокотився по всій Україні”¹⁹. Рецензент цієї статті Ніна Крутікова наполегливо радить Антоненку-Давидовичу переробити і скоротити текст: “Разом з певним позитивним змістом, стаття має істотні недоліки принципового характеру.

Це, перш за все, надмірне підкреслення національно-культурного аспекту, який має в статті (але не в творчості І. С. Нечуя-Левицького) примат перед соціальними проблемами епохи”²⁰.

Феофан Скляр подає відомості із документів рукописного відділу ЦНБ імені В. Вернадського про смерть письменника – “2 квітня (20 березня) 1918 року, похований 4 квітня (22 березня) на Байковому цвинтарі в м. Києві”²¹.

У 1918 році тижневик “Народна справа”, за повідомленням Миколи Зерова, надрукував сумну звістку: “Три тижні тому, на початку місяця квітня умер у Києві найзаслуженіший український письменник – Іван Семенович Нечуй-Левицький... І не тільки старше покоління, але й молодше, що саме тепер підростає, вчитиметься рідної мови на його творах. Колись українському письменству не вільно було розвиватись, – над ним як меч висіли тяжкі заборони, – але тепер діло піде жвавіше – твори Нечуя-Левицького читатимуться і в народних думках і скрізь будитимуть серед люду любов до українського слова”²².

23 листопада 1939 р. у газеті “Пролетарська правда” надруковано інформацію “Герої Нечуя-Левицького у народних переказах. (До 100-річчя з дня народження письменника)”²³. Це – польові записи науковця Інституту літератури П. Гонтаренка від робітників Стеблівської текстильної фабрики імені “ІІІ Інтернаціоналу” А. П. Шклярєнка і Н. П. Машковського про бурлачку Василю, польського пана Прошинського та ін.

Подорожуючи по Шевченківських місцях на Черкащині, краєзнавець Петро Ротач 4 серпня 1957 року писав із Полтави у Київ до літературознавця Дмитра Косарика: “Був я у Стеблеві. На будиночку, де народився Нечуй-Левицький до цього часу нема мемор. дошки, хоч така дошка уже років 6–7 відлита у Києві і тепер десь загубилася у Корс. райвідділі культури. Про ці неподобства я написав замітку до “Літ.газети” – при нагоді прошу посприяти, щоб ця замітка появилася. На мій погляд, у Стеблеві слід відкрити літературно-меморіальний музей. Для цього є там усі умови...”²⁴. Невдовзі, завдяки зусиллям директора Інституту літератури ім. Т. Шевченка академіка Олександра Івановича Білецького розпочалась робота над увічненням пам’яті класика. У фонді Павла Григоровича Тичини – “запрошення на урочисте відкриття в с. Стеблеві літературно-меморіального музею І. Нечуя-Левицького 27 листопада 1960 року о 13 год. дня”²⁵.

У фондах ЦДАМЛМ зберігаються документи Спілки письменників України, зокрема листування між СПУ і директором літературно-меморіального будинку І. Нечуя Левицького Сергієм Левковичем Хаврусем, Київською міською Радою та іншими державними установами про організацію та проведення урочистостей з нагоди 130-річчя (1968 р.) та 150-річчя (1988 р.) від дня народження І.С.Нечуя-Левицького на батьківщині письменника – Стеблеві, а також у містах Корсунь-Шевченківському, Черкасах, Києві²⁶. У листі від 7 лютого 1968 р. секретаря Правління Спілки письменників України П. Загребельного до Голови виконкому Київської міської Ради депутатів трудящих т. Бурки Михайла Йосиповича читаємо: “Нам стало відомо, що рішенням Ленінської районної Ради депутатів трудящих м. Києва будинок по вул. Пушкінській, 17 підлягає знесенню. Ставимо Вас до відома, що в цьому будинку з 1885 по 1918 рік жив і творив класик української літератури І. С. Нечуй-Левицький, а тому просимо зберегти цей будинок. У зв’язку з тим, що в 1968 році за рішенням ЮНЕСКО прогресивна громадськість світу відзначатиме 130-річчя від дня народження і 50-річчя від дня смерті І. С. Нечуя-Левицького, просимо встановити на вулиці Пушкінській, 17 меморіальну дошку”²⁷. На відкриття погруддя І. Нечуя-Левицького (22 листопада 1968) до м. Стеблева приїхали українські письменники Олесь Гончар, Юрій Збанацький, Павло Загребельний, Іван Ле, Дмитро Косарик, Терень Масенко, Леонід Бойко, Кость Трофімов (Москва), поет Іванов Г. В. (Москва), скульптор Галина Кальченко, критик Хропотинський А. Г. (Молдавія), літературознавець Леонід Новиченко та ін.²⁸

На ювілейному вечорі у Київській консерваторії 25 листопада 1968 року були присутні Перший секретар ЦК КП України Шелест П. Ю., Голова Ради Міністрів УРСР Щербицький В. В., Голова Верховної Ради УРСР Коротченко Д. С., президент АН УРСР Патон Б. Є.,

внучаті племінники Левицький П. А., Віра Аполінарівна Левицька, школярка Оля Кайдаш²⁹. Хор ветеранів Стеблівського будинку культури під орудою художнього керівника С. Л. Хавруся привітав гостей старовинними піснями Надросся “Під нашою левадою”, “І до діла не я”, “Дивлюсь я на небо” та ін.³⁰.

25 листопада 1988 року поет Микола Сингаївський на сторінках газети “Радянська Україна” порушив питання перед громадськістю про відкриття у Києві музею письменника. Він писав: “І досі в столиці України нема музею Нечуя-Левицького, хоч питання це не раз уже порушувалось... Певен, що той, кого Олександр Білецький назвав українським Бальзаком, заслуговує і на свій персональний музей. На всенародну шану. На своє посмертне місце під українським, а точніше київським небом...”³¹.

С. Л. Хаврусь, невтомний музейний працівник, багатолітній зберігач творчої спадщини письменника, фундатор Стеблівського літературно-меморіального музею І. С. Нечуя-Левицького 18 листопада 2009 року завітав до Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України з текою книг про Нечуєву світлицю, сучасних Кайдашів та Надросянський край.

Мені випала нагода відвідати оселю Нечуя-Левицького, охайно прибраною і потопаною у пахощах мальв. Сергій Левкович привітно зустрів відвідувачів, розпочав екскурсію, захопившись розповіддю. Від нього я дізналась, що 1956 року академік Микола Бажан організував спеціальну урядову комісію щодо перепоховання праху Івана Семеновича у більш пристойніше місце на Байковому цвинтарі у Києві та встановлення на його могилі пам’ятника, що Дмитро Косарик та Іван Ле клопотались перед Радою Міністрів УРСР про організацію у Стеблеві музею, Борис Олійник подбав про заснування літературно-мистецької премії імені Нечуя-Левицького, а 1975 року захистив творчість письменника від “сучасних укладачів підручників”, які бажали змінити програму вивчення літератури; Олександр Білецький благословив науковий колектив Інституту літератури на підготовку 10-ти томного видання творів. Перший том вийшов у 1965 році по його смерті. Олександр Іванович писав: “Нечуй-Левицький – значне явище в історії української літератури і заслуговує з боку наших читачів і критиків більшої уваги, ніж та, яка приділялась йому до цього часу”³².

Творчість письменника на часі. З його героями зустрічаємось у виставах українських театрів (“За двома зайцями”), у кінофільмах (“Микола Джеря”, “Василина”). Популярні серед гостей міста герої комедії “На Кожум’яках”, що постали на Андріївському узвозі. І. Нечуй-Левицький чекає на нове прочитання своїх творів, що зберігаються у ЦДАМЛМ України.

¹ “Основа”, щомісячний український суспільно-політичний, літературний часопис. Видавався у Петербурзі 1861–1862 рр.

² *С. Нечуй-Левицький*. Збір. творів у десяти томах. – К.: Наукова думка, 1968. – Т. 10. – 270 с.

³ Там само. – Т. 1. – 1965. – 9 с.

⁴ *Єфремов С.* Щоденник. Про дні минулі (Спогади). – К.: Темпора, 2011. – 372 с.

⁵ *О. Білецький*. Праці у п’яти томах. – К.: Наукова думка, 1965. – Т. 2. – С. 318.

⁶ ЦДАМЛМ України, ф. 834, оп. 1, спр. 1.

⁷ Там само, ф. 464, оп. 1, спр. 17116.

⁸ Там само, ф. 256, оп. 3, спр. 1, арк. 41, 42.

⁹ Там само, ф. 1068, оп. 1, спр. 31, арк. 27.

¹⁰ Там само, ф. 1068, оп. 1, спр. 35.

¹¹ Там само, ф. 1068, оп. 1, спр. 34.

¹² Там само, ф. 1068, оп. 1, спр. 34, арк. 4.

¹³ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 94, арк. 1–63.

¹⁴ Там само, ф. 29, оп. 1, спр. 30, арк. 5.

¹⁵ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 170, арк. 1.

¹⁶ Там само, ф. 28, оп. 1, спр. 170, арк. 3–4.

¹⁷ Там само, ф. 271, оп. 3, спр. 2, арк. 13–14.

¹⁸ Там само, ф. 271, оп. 3, спр. 2, арк. 20.

¹⁹ Там само, ф. 159, оп. 1, спр. 36, арк. 30, 31.

²⁰ Там само, ф. 159, оп. 2, спр. 264, арк. 21.

²¹ Там само, ф. 987, оп. 1, спр. 237, арк. 1.

²² *Зеров М.* Іван Нечуй-Левицький // Народна справа, 1918. – Ч. 16–17. – 21, 24 с.

²³ Там само, ф. 464, оп. 1, спр. 12742, арк. 2.

²⁴ Там само, ф. 513, оп. 1, спр. 1949, арк. 2.

²⁵ Там само, ф. 464, оп. 1, спр. 11548, арк. 5, 6

²⁶ Там само, ф. 590, оп. 1, спр. 725, 726.

²⁷ Там само, ф. 590, оп. 1, спр. 725, арк. 12.

²⁸ Там само, ф. 590, оп. 1, спр. 726, арк. 39.

²⁹ Там само, ф. 590, оп. 1, спр. 726, арк. 38, 43, 44.

³⁰ Там само, ф. 590, оп. 1, спр. 1343, арк. 1, 19.

³¹ Там само, ф. 590, оп. 1, спр. 1343, арк. 34.

³² *О. Білецький*. Праці у п’яти томах. – К.: Наукова думка, 1965. – Т. 2. – 366–367.

Обзор материалов Ивана Нечуя-Левицкого, которые сохраняются в фондах Центрального государственного архива-музея литературы и искусства Украины.

Ключевые слова: Иван Нечуй-Левицкий; семинария; украинская литература; архивы; фонды.

The review of documents of Ivan Nechuy-Levytskyi, stored in the collections of the Central State Archives Museum of Literature and Arts of Ukraine.

Key words: Ivan Nechuy-Levytskyi; the seminary; the Ukrainian literature; the archives; the collections.